

DEBRECZENI ELLENŐR.

Politikai, közgazdasági s társadalmi lap.

A SZABADELVÉPÁRT KÖZLÖNYE.

Megjelen hetenkint ötször, u. m. Hétfőn, Kedden, Szerdán, Csütörtökön és Szombaton.

Előfizetési feltételek: helyben hához hordva vagy vidékre postán küldve. Egész évre 10 frt. Félévre 5 frt. Negyedévre 2 frt 50 kr. Egy hónapra 1 frt.

Hirdetési díj: At hasabon petitor 5 krajczár. Nagyobb terjedelmű s több ízben megjelent hirdetéseknek leengedés történik. Bélyegdíj minden hirdetés után 30 kr. Nyitási költségek minden sora 20 kr. Ezek a szerkesztő által vétetnek fel.

1877. IV. évtolyam. 44. szám. Debreczen, Szombat márczius 3. Előadás. ZINHÁZ. 3-án. LÓJA. Antal. Rógépek. Gyula.

(Már vezércikkünkre, — mely egy függetlenség-jeles tehetségű publicista tollából folyik, felhívjuk az ellenzék polgártársak figyelmét. Cikkirő neveit nem osztjuk ugyan egész terjedelmében, de örömmel látjuk azt, hogy cikrő felül emelkedve az ellenzék legfőbb hibáiban, a szűk ltköréből eredő szűklátásból, a helyzet megérthetőségét nem a gancsokodás, hanem a haza feltett érdekében alapos felismerés s ezek védelmezésének komoly akaratát vezeti föl.

A helyzetéről. Budapest, márt. 1.

"A király meghalt, — éljen a király" így kiáltott fel Franciaország XV. Lajos halálakor. A Tisza kormány lemondott. — Éljen a Tisza kormány — így kellene felkiáltani az országgyűlésnek, vagy legalább is a szabadelvű pártnak, és még sem így kiált — nem kiált zajos hozsannát az újon megalakult Tisza kormányának saját pártja sem, és nem kiált a napi sajtó — különösen az eredeti Deák párti lapok telvék szemrehányásokkal. Méltányosak, kiérdemelték-e szemrehányások? az a helyzet komoly megítélésé világitja meg.

Előre bocsátjuk, hogy midőn a helyzet megvilágítására igénytelen tolnak felhasználnak, a párt szempontot teljesen mellőzni kívánjuk. — Oly válságos, oly komoly helyzetben hisszük lenni hazánkat, hogy azt vagyunk bátrak minden hazafinak ajánlani; miszerint, ha e csupa jóakarattal ily végzetleges helyzetbe sodort hazát még megmenteni kívánjuk, tegyünk félre egy időre minden pártoskodást, mert a helyzet olyan, — hogy azt már egy párt sem mentheti meg külön állva. — hanem igenis megmentheti az egyesült nemzeti akarat és az egész ország hazafias összennyelődése.

De midőn a helyzetet megvilágítani akarjuk, tekintünk kissé vissza a múlt időkre, s nézzünk vissza 1861-ik évig, midőn a nemzet a 12 éves absolutismus után legelsőször adhatott életjelt magáról. Mi történt 1861-ben, midőn az országgyűlés összehívattatott s a 12 évi elhagyás után az első szót lehetett mondani? 1861-ben Deák Ferenc s az őt követő mérsékelt párt, (hogy ne is szóljunk a liberális pártokról), követelte az ország törvényes jogait teljes mértékben s abból nem volt hajlandó egy körömteketény is feladni, azt mondván akkor Deák: hogy a mit az ország el vesz, az még mindig vissza szerezhető, de a mit a nemzet ön magától elvesztett, az vissza nem szerezhető soha, — és mégis 1865-ben megírtott a Husvéti cikk. 1867-ben megtörtént a kiegyezés, mint azt deák párti lapok hangsúlyozták a pragmatika sanctó alapján, s helyetföltöltött az alkotmány; de a pénzügyi, a közgazdasági kérdések megoldatlanul maradtak, holott akkor, midőn a létező előnyök mellett Magyarország az 1848-ki törvények és Deák 1861-ki feliratában követelték a közjogi téren annyit engedett, a pénzügyi és közgazdasági kérdéseket, a várn és bankügyet oly könnyen megoldhatta volna. A megoldatlan maradt közgazdasági kérdések mellett bekövetkezett az általános hibás gazdálkodás, s a nélkül, hogy valakinek szemrehányást tenni akarnánk, sine ira et studio, ösmérjük el, hogy éppen ugy esedektek azok, a kiknek a hatalom kezükbe került, mint az éretlen gyermek, ki nagy örökségbe ül be, s szabad rendelkezési jogot kap; pazaroltak, költöttek, adósságot csináltak, szóval eljuttatták az országot oda, hogy már ezeltől 3 évvel látni lehetett, miszerint az államháztartást a jelen vi-

szonyok fenntartásával rendezni teljes lehetetlen. Ily rossz körülmények között jutott kormányra a Tisza-kormány, s megtörtént a fusió, melyből a könnyen hajlékony azon meggyőződést merítették, hogy most már az államháztartás könnyű szerrel, s teljes biztonsággal rendezve lesz — és pedig annyival inkább hitték, mert a várn- és bankkérdés sikeres megoldásától igen sok jót vártak, s azt hitték, hogy ha egy tömör nagy párt fogja a kormányt támogatni, több sikert fog kivívni, ezen a nemzet létére annyira életkérdéses dolgok megoldásában; hogy sokban csalódtak a kik azt hitték, azt a mai események elég világosan tanúsítják, — de hát mi azon kérdést intézzük az illetőkhez, mi joggal hihihették azt, hogy a jelen viszonyok között, midőn az osztálykormány hatalmasabb és erősebb, midőn a tuóldali pénzemberek markáiban vagyunk — képes lehesse akár mitlé kormány is, — olyan egységet kötni, mely Magyarország részére a teljes jog és igazságnak megfelelő előnyöket vivna ki.

A baj csirája nem a mostani bank-egység, — nem az utóbbi évek hibájában rejlik — a baj magában az 1867-iki kiegyezésből, és az aztáni években elkövetett könnyelmű gazdálkodásból származik. A helyzet most már olyanná vált, hogy itt más nem történhet, mint szakítás, vagy engedés — és pedig tetemes engedés, — és én, ki e sorokat írom, bár mindig az volt ószinte nézetem, hogy Magyarország csak úgy lehet boldog, ha önálló és minden mástól független állam, s mint ilyen függetlenül intézi minden, és így természetesen közgazdasági ügyeit is, — de a jelen viszonyok között, midőn pénzügyileg csaknem teljesen tönkre tértünk, midőn szomszédunkban a keleti kérdés már annyira előtérben áll, hogy annak kitörése csak pár napi idő kérdése, midőn Magyarország függetlenségének eszményképe Kossuth Lajos maga azt mondja, hogy ezen életkérdésben Magyarország és az összes monarchia érdeke ugyanazonos, ezerszeri lett volna-e a szakítás — és egy be nem látható bonyodalom előidézése? — határozottan azt mondom, hogy nem, sőt hogy az ország függetlensége jövőre nézve kivihető legyen — szükség volt a kiegyezés — azon hozzáadással azonban, hogy a keleti kérdésben foglaljon kormányunk határozott, s a nemzet érzületével azonos állást, — s mintán tudommal foglalt is — azt javaslom, — hogy az európai kérdések eldöntéséig tegyünk félre a pártoskodást, 10 év nem oly nagy idő a nemzet életében, hadd legyen meg ezen szerencsétlen helyzet szűlté egység 10 évre, — a nemzet, mely oly sok csapást kiállott, eltűrti még ezt is. De ha a létkérdésben egyet nem értünk — s a nemzeti lét kérdésében nemzetellenes politika követetik, akkor lehet örökre veszve vagyunk.

Végre ne tulajdonítsa különösen a volt Deák-párt a jelen kormányt ezen szerencsétlen közgazdasági egységet — ezt én is szerencsétlennek tartom, de az ok kutféjt tovább keressm, s bár sokkal könnyebb volna a recriminatio, — jelenleg legtanácsosabbnak tartom a bekövetkező események békés bevárását, ezek majd kiderítik — mi kárt vagy hasznot tett a jelen kormány az egység eltagadásával; — ha hasznót tett (bár ugy legyen) legyen övé a dicsőség, ha pedig kárt tett, viselje egész mérvben és egyedül érte a felelősség sulya.

Kühnel Ignác. — A kiegyezési tárgyalások ismét feladatban vannak, illetőleg az eddigi megállapodások határozot formába onterek. Mindenek előtt a bankstatum megállapítása fegy szonyeg, mi a neaz. bank hozzájárulásával történik. Magyar részről Széll és Wenckheim vesznek részt e tárgyalásokban.

Mindő meglepetést készít Bismarck Európának?

E kérdéssel foglalkozik a „St. Peterb. Videmosti“ nevű orosz lap s azt mondja, hogy Bismarck herceg egykezni fog, és pedig tekiutelt előhadított korára, valószínűleg 10 év lefolyta előtt nem Oroszországra roantani, mint sokan hiszik, hanem a német nemzeti egység márvék befeljeszést végt az osztrák-magyar monarchiát megtagadni. Bismarck „Ausztriával“ meg nem vezetett az 1866. háború által, Ausztriában vannak még német tartományok, melyek a német birodalomból nem ketsztek, Bismarck eddigi néve csunka mi s ketsztek, hogy annak kikérkedéséről fog gondoskodni. Ezen nyívt ő egyedül Oroszországgal való szövetségben fejezheti ki. Ezen szövetség reá nézve nagybessű és elkerülhetetlen, mert neki nemcsak Ausztriával, hanem Franciaországgal is meggyulna a baja. Oroszország, mint esetleges szövetségese, gyenge a küzdő erők ellensúlyozására. Bismarck Franciaországtól már mit sem vehet el, de Ausztriától igen. Az ausztriai főhercegség, Stájerország sat., oly német tartományok, mint Szászország vagy Meklenburg, Ausztriának Ausztria-Magyarországgá történt átálátása, ha nem volt a berlini politikusk műve, mindenesetre kényük-kedvük szerint volt Egyelőre szükséges volt a magyarországot a németiségtől elválasztani, hogy később az, a mi német, annál kényelmesebben a többi német hon kebelébe jusson. Kellott a magyarokat elszakítani azon gondolatról, hogy Bécs reánk nevezte elkerülhetetlenül szükséges, kellett érekeket a német érdekektől elkülöníteni és az osztrák német tartományoknak a német birodalom többi német tartományával való egyesítését fele részbe.

Le a mandátummal!

(=) „Le a mandátummal,“ ez most a jelszó ugy a szélib függetlenek, mint a független szabadelvűek táborában s ugy látszik mind a jó 48 sok,

mind a Simonyi huszárok rettenetesen gyöngörködőnek egy kis választási emótiókban, s ugy a „Közvélemény“ mint a „Debreczen“ nagy garra követelik, hogy a lemondott, s aztán legujabban újra kinevezett magyar miniszter urak mondanak le mandátumukról, s hadd legyen egy kis választási heceze, egy kis politikai hajrá, hogy a minden igaz ok nélkül megaklatandó választó polgárok házinyugalomának rovására el lehessen kiáltani a borzít hangu ellenzék korteseinek: ki a legény a csárdában?

A „Közvélemény“ az egész miniszteriumtól kívánja hogy tegye le a képviselői mandátumot, a „Debreczen“ nek a feje pedig csupán a Tisza s Kálmán politikai tisztesség tudásáért táj szörnyű nagyon, — s a debreczeni választó polgárok nevében szóló a miniszterelnököt szólítja fel, hogy legyen szíves egy kicsit lemondani a képviselőiségről.

Mind a jó „Debreczennek“ — mind a derék „Közvélemény“ nek megsgubtatjuk, a mennyiben nem szokták a törvénykönyvet forgatni, hogy a fenförgő ügynek elintézésé sem ő reájok, sem a választó polgároka bizva nuncs. Hanem igenis intézkedve van az ilyen eshetőség felől az 1875. I. t. cz. 8-ik §-ában, és pedig aképen, hogy az intézkedést ilyes esetekben a képviselőház magának tartotta ten, és azt sem a „Debreczen“ sem más egyebekre nem bízta.

Különben addig is, míg az országgyűlésen ezen ügy elintéztetnek, legyen szabad megjegyeznünk, hogy a lelepett és újra kinevezett miniszterek, ha azok mint miniszterek lettek képviselőkké választva, soha sem tették le sem hazánkban, sem más alkotmányos állam mandátumukat, s hogy Tisza és miniszter társai most a „Debreczen“ meg a „Közvélemény“ kedvéért új divatot kezdjenek, azt csak olyan könnyű gondolkozásu emberek kívánhatják, — a kik túlvéte megokot a bel és külpolitikai helyzet aggálygerjesztő kor-olyságán, szeméyes ambíciójuknak s más egyéb érdekeiknek kielégítésé végett, szívesen látnák, hogy egy kis választási hihihőt, mely pedig, mint azt már mondtunk a jelen esetben nem lenne egyéb a választó polgárok minden alapos indok nélkül való szükségletlen megaklatásánál. — Már pedig ebből sem mi, sem a választó polgárok annyival inkább nem kérünk, mert ott az említett törvény: — s annak világos intézkedése itt egyedül az iránytadó.

A holdfogyatkozás.

(Dr. Z. D.) A múlt hó 27-én este végbement természeti tünemény, t. i. a hold fogyatkozás érdekessége — midő a mellett is hogy az esővel vagy hóval fenyegető fellegek a nem minden napi tünemény kezdeti idő szakát alaposan elrontották — el nem vitatható, legalább a mindennapi felgye sereglet fellegeknek nem sikerült az elvitatniuk. Mert a hold elhagyása eltűnése t. i. a természeti tünemény első idő szaká habár nem egészen tisztán — észlelhető volt. A második időszak pedig — melyben az egészen elfogyott az az eltűnt holdból mint egy másfél óraig semmi sem látszott — pompásan sikerült. De minden esetre legszebb nem a két utolsó időszakban hiába nézett megsem látottak: teljes kárpótlást nyújtott a harmadik időszak, az eltűnt holdnak újbold napnyire kerülése, a föld árnyékából szelődő természetéhez illő gyöngédséggel történt kibontakozása.

Ezek voltak azon nagy érdekeltséggel várt jelesek melyekből a csillagászok által gyönyörű pontossággal meghatározott „égi tünemény“ egybe állhatott, jobban mondva a melyekre az a mindent részreke bontani szerető ész előtt szét szedhető.

Egy része a világnak bizonyosan aggodalommal nézett e csillagászati tünemény elé. Evezredkekkel ezeltől roppant felháborodást szült az emberi kedélyben mind a hold — midő még inkább a nap fogyatkozása. Ektelelén lármával igyekezett a föld népe féltelmű meg szabadulni, csak a raióban tudott némi nyugodalmat keresni, egyuttal ezzel protestált a természeti tünemény ellen sőt azt ily úton elmulasztatni vélte. Persze hogy a lármával együtt mindenkor a természeti tüneménynek is vége lett.

Ez a régi több évezredes divat ugyan elmutt, de az emberi könnyen felirasztható kedély hangulat megmaradt, s aggodalmaira rá ösmérlhetünk ma nap is, különösen mikor a nap esőzött egy kis időre előlünk tűnni. A természet részéről nem szeretjük — kivált ha nem értjük — a tréfát. Még a hold eltűnése nem bánt oly általánosan mindenkit, legelső sorban és legnagyobb mérvben azokat károsítja meg kik ábrándjai háloját az ó világnál szövik, — de a nap világa már mindnyájunkat egyforma közelről érdekel, annak elfogása nem és kor különbség nélkül mindnyájunkra egyforma komolysággal tartozik.

Mai napság azonban ily alkalmakkor a nagy szabású félelem már nem általános, és helyét engedte az alaplatan aggodalomtól mentes s a tudományos ösmerekek korvalával csekély érdeklődésnek. A csillagászoknak köszönhetjük ezt a nagy változást, azon magas rojtú észjárással működő férfiaknak, kiknek hatalmas társéveivel felutatták a mindenséget, s kiknek éjente gyűjtögetett tapasztalatai nap-pal szívetelési, dicsőséges földi tudományt varázsolnak élénk a megközelíthetetlen távolságu csillagok életéről.

hogy a fent idézett évben Ausztriát háborúba, leendő beavatkozástól visszatartoztatta, — az 1866. évi párisi szerződés módosítását érte el. De megaklatandó Ausztriát 1870. évben a háborubani részvételben, 1877-ben pedig megengedni, hogy darabolják fel, az nem mind egy. Ha Németország dicsőségének tetőpontját éri e, akkor kell, hogy Oroszország is kapjon egy jó részt a hasznából. A politika nem ismer nagylelkűséget és a diplomacia onfaladozást. Ha Németország szándéka az orosz politikát keleten támogatni, hogy Oroszország segédkezet nyujtson neki szükség esetében Ausztria és Franciaország ellen — lenett-ien ezen politikát észszerűnek nem tartani. A sulypont Bésből Berlinbe ment át s mi volt Berlin a hábsburgi német birodalomban s az lesz Bécs a Holenzollernek birodalmában. Ez a dolgok ereje, mely ellen senki sem képes valamit tenni.

Kisebb belerejű népek egyesének, tömör politikai testekké válnak, ki veszi el ezen jogot oly hatalmas nemzet, a milyen a német? Berlin magához fogja Bésést vonni, Európa közepén hatalmas császárság fog keletkezni s Bismarck, hogy ezt megakthassa, az egész balkáni felszöveget annak adandja át, ki őt ez ügyben segitendi fel. Ezen ügyért ő minden áldozatra kész, hajlandó minden nek mindenben segítséget nyujtani, ki neki segiteni fog. Ha a hábsburgi dynastia feje akarna panturan magyar birodalom feje lenni, Bismarck cserében szívesen adná neki Konstantinápolyt Bésért. De vannak hatalmak, a melyek ezt soha sem engednék meg. Európában csak egy birodalom van, mely Poroszországnak ezen ügyben segitethet: Oroszország. Ennek semmi kifogása nincs az osztrák és porosz Germánia egyesítésé ellen, a német egység szláv egyesítésére vezet. Oroszország, Italia és Poroszország szláv szövetségben állhatnak, nekik van közös ügyök: ok fajegyesítő államok.

Valamennyi vidéki íróhoz“ című cikkré.

E lapok s rai számban elég bőven s tárgyilagosan igyekeztem kifejezni azon nézetemet, hogy egy „országi irói egyesület“ létrehozását nem tartom sem lehetetlen, sem előhozvetőnek. — Ezzel világért sem azt akartam kifejezni, hogy a vidéki irói erők contrabálására, az irodalom iránti érdeklődés csökkentésére nem volna szükség. Sőt igen. Mert általában az irodalom, s nem csupán specialiter a vidéki irodalom hanyatlásának főokát nem abban látom, hogy nem volnának iróink elegendő számmal, hanem igenis abban, hogy az irók egymással feképen a vidéken mitsem érliköznek, s a nagy közönség érdeklődése az irodalmi mozgalmak, s minden szellemi iránt nagyon alantas fokon áll. Ha leüldélet akarunk adni a vidéki irodalomnak, ha a szellemi életet fokozó közszellem elbészésére akarunk hatni, ugy szükség van irodalmi körökre, melyek egyes vidékeken — az érintkezők által egymásra hatás keretében — ápolják az irodalmat, a művészetet, a tudományt.

Debreczen városának évszázadokát

Debreczen városának évszázadokát át múltán híressé lett föliskolája van, hol az egész ország közbücsülését bíró tudományos fok hirdetik a tudomány igéit. Van számos hirlapja, állandó színháza, zenéje s több más közintézet, mely a szellemi életet annyira felelmetelt, hogy Debreczen és vidéke az irodalmi élet pezsgő forrása lehetne.

S van, főképen Debreczen városának oly közönsége, mely ha a az idők súlyos nyomása alatt eléggé nem mutathatja is ki vonalmát a szellemi élet iránt, de egy alkalmat sem

Hirdetési díj:

At hasabon petitor 5 krajczár. Nagyobb terjedelmű s több ízben megjelent hirdetéseknek leengedés történik. Bélyegdíj minden hirdetés után 30 kr. Nyitási költségek minden sora 20 kr. Ezek a szerkesztő által vétetnek fel.

Erdékes tudni, hogy miért nem? Mert a hold keringési pályája a föld körül nem vízszintes, hanem lejtős felszűnel képzelenő. Ugy mint mikor a malom kerék a bulyvány körül fordul el, ily körülmények közt a hold a föld árnyékát, hol felül, hol alul kikerülheti s többnyire ki is kerül.

Mikor pedig ezt nem teheti, akkor részeseülünk mi földi emberek a kisebb-nagyobb vagy teljes holdfogyatkozás tüneményében. A most február 27-én észlelt holdfogyatkozás teljes volt, s az egészen árnyékba jutott holdnak mintegy másfél órai időbe került, míg azon pontozt ért, hol e nagy sötétlő a kibontakozás kezdődött. Bizonyára sokan észre vették, a mostani holdfogyatkozás ezen szakában nemcsak azt, hogy a hold sok idő alatt tudott a nagy árnyékból egészen kimenekülni, hanem azt is, hogy a mozgó föld árnyéka lebeggett a hold felett, mint mikor az eső hózában ide s tova hajt egy-egy felleg az a föld feletti tájak szele.

Viszhang

„Valamennyi vidéki íróhoz“ című cikkré.

E lapok s rai számban elég bőven s tárgyilagosan igyekeztem kifejezni azon nézetemet, hogy egy „országi irói egyesület“ létrehozását nem tartom sem lehetetlen, sem előhozvetőnek. — Ezzel világért sem azt akartam kifejezni, hogy a vidéki irói erők contrabálására, az irodalom iránti érdeklődés csökkentésére nem volna szükség. Sőt igen. Mert általában az irodalom, s nem csupán specialiter a vidéki irodalom hanyatlásának főokát nem abban látom, hogy nem volnának iróink elegendő számmal, hanem igenis abban, hogy az irók egymással feképen a vidéken mitsem érliköznek, s a nagy közönség érdeklődése az irodalmi mozgalmak, s minden szellemi iránt nagyon alantas fokon áll. Ha leüldélet akarunk adni a vidéki irodalomnak, ha a szellemi életet fokozó közszellem elbészésére akarunk hatni, ugy szükség van irodalmi körökre, melyek egyes vidékeken — az érintkezők által egymásra hatás keretében — ápolják az irodalmat, a művészetet, a tudományt.

Debreczen városának évszázadokát

Debreczen városának évszázadokát át múltán híressé lett föliskolája van, hol az egész ország közbücsülését bíró tudományos fok hirdetik a tudomány igéit. Van számos hirlapja, állandó színháza, zenéje s több más közintézet, mely a szellemi életet annyira felelmetelt, hogy Debreczen és vidéke az irodalmi élet pezsgő forrása lehetne.

S van, főképen Debreczen városának oly közönsége, mely ha a az idők súlyos nyomása alatt eléggé nem mutathatja is ki vonalmát a szellemi élet iránt, de egy alkalmat sem

